

Synvärlden

Nr 2 2014

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Årets FFS-are, sid 26

Etik i Jönköping, sid 13

Pelilinser från Stockholm, sid 9

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
Skolmyndigheten, Resurscenter
syn i Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund, tel 08-39 92 98
Annika Södergren (ansv.utg)
tel 010-473 52 82

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

nyasynvarlden@srf.nu

2014 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

30 september

Tidningen kommer ut på svart-
skrift och pdf.

Adressändringar och nya
prenumerationer anmäls till
mia.karlsson@ffss.se.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel
eller annons – till tidningen på
epost. Redaktionen förbehåller sig
rätten att korta ner och redigera
insänt material. Annonser går
givetvis in obeskurna.

Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansvarar
själv för innehållet.

OBS att bilder tagna med mobil
oftast blir usla!

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledare**3****Landet runt**

Sc Västervik förbättrar CVI-diagnoserna	4
Läsapp från MTM	5
Lärarkurs i punktskrift	6
Ögonvårdspriset 2014	7
Även Åsbackaskolan till Örebro	8
Peli-linser kompletterar homonym hemianopsi	9
Nu erbjuds deltid på specialskolorna	10
Universtitetskurs om samverkan kring barn och ungdomar	11
Stroke i Kalmar	12
Etik i Jönköping	13
Nyrenoverat hus invigt	14
Synrehabiliteringarutbildningen och faddrarnas roll	15

FFS-konferensen

Från seminarierna	16
Tekniken utvecklas vidare	23
Årets FFS-are	26
Ny i styrelsen	27

Synutblickar

3D, HD – och Stevie Wonder	28
CVI och sponsrad rehab på Low Vision	32

Annat

Eva Lindstedt var en föregångskvinna	35
--	----

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Annika Södergren
tel 010-473 52 82, epost annika.sodergren@ffss.se

E-post: kansli@ffss.se

Webbsida: www.ffss.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffss.se och länken "bli medlem!". Fyll i formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Synskadade och tekniken

För synskadade innebär den moderna tekniken stora möjligheter. Men tekniken kan också fungera utestängande om den inte är utformad på rätt sätt, eller om synskadade inte får tillgång till den eller möjlighet att lära sig använda den.

I modern rehabilitering

måste ny teknik ha en central plats. Det är syncentralernas skyldighet att känna till vilka möjligheter som finns och vilka anpassningar som behöver göras. I dagens samhälle är teknikanvändande en vattendelare mellan delaktighet och utanförskap. Och självklart måste rehabiliteringen ha största möjliga delaktighet som mål.

På flera håll finns regeln att man som synskadad själv måste införskaffa en apparat, till exempel en iPhone, och sedan kan man få utbildning på den. Men hur rimligt är det? Vem vill köpa grisen i säcken? Min uppfattning är att syncentralerna måste ha modern utrustning som synskadade kan få testa. Först därefter vet man vad som är lämpligt att köpa, ifall det handlar om ett egenansvar för finansieringen av produkten. Utbildning och träning är en viktig del i rehabiliteringen, det gäller generellt och inte bara på tilldelade hjälpmedel.

Visst ställs rehabiliteringspersonalen på svåra prov. Det gäller att hålla sig ajour med

den snabba teknikutvecklingen. Och olika individer har helt olika förutsättningar att ta till sig teknik. För vissa är tekniken spännande och något man gärna fördjupar sig i. För andra är tekniken ett oöverblickbart trasel, men som ändå kan ge stora fördelar om man lyckas komma igenom inlärningsprocessen.

Att motivera synskadade individer att ta till sig teknik är en viktig uppgift för rehabiliteringen. Det här är delvis en generationsfråga. Ungdomar växer upp med tekniken och ser möjligheterna. Men många äldre har ett psykologiskt motstånd som de behöver hjälp att bryta ned. Här handlar det för rehabpersonalens del om att kunna motivera till rehabilitering.

Sedan har det naturligtvis stor betydelse vilken synskada man har. Det är viktigt att ha i åtanke att det krävs helt olika pedagogik när det gäller att lära synsvaga och blinda att använda exempelvis en iPhone. Hur som helst är tillgång till modern teknik nödvändig för att synskadade ska kunna vara fullt delaktiga i samhället.

En personalkategori som kan hjälpa till med träning på olika tekniska apparater är de kommunala syn- och hörselinstruktörerna. Det är nödvändigt att såväl syncentralerna som SRF har bra samverkan med denna viktiga yrkesgrupp. De kan erbjuda en kontinuitet i träningen,

vilket kan ha avgörande betydelse för brukaren.

Som slutkläm vill jag uppmana syncentralerna att höja svansföringen när det gäller tekniken. Här finns en stor utvecklingspotential. En ordentlig tekniksatsning över hela landet kommer väsentligt att höja synskadades livskvalitet och delaktighet i samhället.

Håkan Thomsson
förbundsordförande SRF

Vi ber om ursäkt

Vi ber om ursäkt för att Nya Synvärlden 1/2014 var så kraftigt försenad. Det berodde på en olyckshändelse på tryckeriet som varken de eller vi rådde över. Än en gång ber vi om ursäkt.

Sc Västervik förbättrar CVI-diagnoserna

Vi, *Carina Olsson*, specialpedagog, Habilitering Nord; *Ingrid Borud*, ögonläkare, Ögonkliniken; *Kerstin Grimvall*, ögonläkare, Ögonkliniken; *Mayvor Källgren*, leg. arbetsterapeut, Habilitering Nord; *Mia Karlsson*, synpedagog, Syncentralen; samt *Susanna Hedman*, områdeschef, Habilitering Nord, har genom landstinget fått möjlighet att vara med i ett förbättringsprogram kring barn med CVI.

Inom barnhabiliteringen förekommer en stor patientgrupp där man kan misstänka CVI (hjärnsynskada). Cerebral visual impairment (CVI) – synskada på grund av hjärnskada. Det innebär en funktionsnedsättning orsakad av en skada i de bakre synbanorna i hjärnan. Denna påverkar förmågan att tolka, sortera och förstå synintryck.

Funktionsnedsättningen ser olika ut beroende på var skadan sitter. Ofta är synskärpan nedsatt men den kan även vara normal. Synfältet är ofta inskränkt nedåt medan färgseende och kontrastseende vanligtvis är intakta. Kåberger: E mfl. (2010)

Kåberger: E mfl. (2010)

Syftet med vårt arbete är att bli bättre på att upptäcka barn med CVI då dessa ingår som en del av syncentralens målgrupp.

Enligt Barnsynskaderegistret i Lund är visuella perceptions-svårigheter den enskilt största orsaken till synnedsättning hos

Från vänster Mia Karlsson, Susanna Hedman, Ingrid Borud, Mayvor Källgren och Carina Olsson

barn. Av 2089 registrerade barn och ungdomar mellan 0 till 19 år i november 2007 har 649 CVI. Ofta uppmärksammas problemen när barnet närmar sig skolstart, i 5–6-årsåldern. Det ställs större krav på barnen och svårigheterna blir tydligare. Andersson, H & Boije af Genäs, K (2008)

Vi har under arbetet skapat en checklista med 16 frågeställningar inom CVI som ska besvaras. Checklistan är tänkt för att upptäcka problem inom syntolkning och kan vara en hjälp för habiliteringspersonal och personal på ögonkliniken.

Vi har även listat vad en remiss bör innehålla för att tydliggöra frågeställningen kring CVI. Information till kollegor om projektet och de nya rutinerna kring checklista och remissinhåll har också getts.

Resultat: Vi har under arbetet granska journaler och sett att remisserna inte alltid innehåller en klar frågeställning kring CVI. Vid den första journalgranskningen (20110921-20130920) delades remisserna in i två grupperingar. 1. klar frågeställning och 2. oklar frågeställning. Vid denna genomgång fann vi att

46% hade en klar frågeställning kring CVI i remissen och 54 % hade en oklar frågeställning kring CVI i remissen.

Av dessa som kunde miss-tänkas ha en CVI var det 23% som kommit till synpedagog på syncentralen.

Vi gjorde ytterligare en journalgranskning (20130921-20140525) under arbetets gång och då såg det ut såhär: 33% kom till synpedagog på syncentralen.

Vid den senare mätningen visade att 10% fler av barnen som remitterades från habiliteringen till ögonkliniken med misstänkt CVI kom till syncentralen.

Mål: Vi kommer fortsättningsvis göra dessa mätningar. Vi har som mål att om ett år kommer 75% av de barn/ungdomar med misstänkt CVI till synpedagog på syncentralen.

Det har varit ett mycket givande och lärorikt arbete framförallt har vi fått tiden att ”prata ihop oss” Det är samma barn vi arbetar kring fast från olika kliniker och vi har olika yrken men vi behöver samarbeta kring dessa barn.

Mia Karlsson
Syncentralen Västervik
Mayvor Källgren
Barnhabiliteringen Västervik

Läsapp från MTM

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, har tagit fram en app för telefoner och surfplattor. Den finns för både Ios och Androids. Appen Legimus installeras via App-store eller Google play utan kostnad. Har man en Iphone eller en Ipad ingår talsyntes och förstoringsprogram. Det går även att ansluta punktskriftsskärmar som fungerar via Bluetooth. För Android-telefoner och surfplattor finns en skärmläsare som kan installeras via Google play. Talsyntesen till denna skärmläsare kostar ungefär 30 kronor att köpa och installera.

För att läsa talböcker i appen måste man ha en läsnedsättning och vara registrerad för tjänsten Egen nedladdning på sitt lokala bibliotek.

Appen kan användas för att läsa talböcker och taltidningar. I MTM:s katalog på legimus.se, som alltså är tillgänglig via appen, finns över 100 000 talböcker. Böckerna kan man söka efter och läsa strömmande i telefon eller surfplatta eller så kan man

ladda ner dem och läsa off line. För att läsa en taltidning måste man prenumerera på en sådan via någon dagstidning. Taltidningen laddas ner automatiskt till telefonen eller surfplattan så fort man öppnar den.

MTM ordnar inte några utbildningar i hur man använder appen, men på legimus.se finns instruktionsfilmer och manualer. De finns även på lättläst svenska. Innan sommaren kommer det också att finnas webbradio-program. Manualer finns även i appen under ”egna filer”.

Tanken är att syncentraler och andra som utbildar i dator- och smarttelefonanvändning ska få tillgång till en demo-miljö av appen med ett litet utbud av böcker och tidningar att använda i utbildningen. Vi återkommer om när det fungerar.

Mer information finns att läsa på legimus.se/appenlegimus

Eva Nilsson
Myndigheten för tillgängliga medier

Punktskrift med 3D-tryck

Det engelska företaget OwnFone har just börjat sälja en smartphone med punktmärkta knappar, meddelar BBC.

Knapparna görs individuellt efter kundens behov med 3D-tryck.

Det intressanta är kanske att man nu använder 3D-tryck i kommersiella produkter. Och om man gör telefonknappar borde det kunna gå att göra mycket mycket mer.

JW

Lärarkurs i punktskrift

Jag vill berätta att jag och ytterligare en person från Sverige har förmånen att få gå en kurs som ingår i ett masterprogram utarbetat av NTNU – Universitetet i Trondheim tillsammans med Stockholms universitet.

En av kurserna i Masterprogrammet har kursiteln: Pedagogisk arbeid med elever som bruker punktskrift. PED 6658. Kursen startade i september 2013 och avslutas i juni 2014. Det är en distanskurs med två fysiska träffar, en på hösten (kursuppgift) och en uppföljande i april 2014.

Träffarna sker på Statped Midt, det tidigare Tambartun Kompetansesenter, en bit utanför Trondheim.

Föreläsningarna är till stor del på norska, även kurslitteraturen som också är på svenska och engelska. Det kan kännas lite svårt med det norska språket till en början, men träning ger färdighet.

Kursens olika avsnitt tilltalar mig mycket.

Inledningsvis handlade kursen om ”Å vare blind”. En funktionsnedsättning som seende kan ha svårt att förstå och ett viktigt kunskapsområde för lärare och rådgivare som i sin vardag arbetar med elever med synnedsättningar.

Taktil/haptisk perception och auditiv perception, viktiga för-

mågor då synsinnet saknas eller är mycket nedsatt behandlades.

Inkluderingsstanken och en skola för alla är en väsentlig del av kursen. Norge och Sverige är olika vad gäller skolformer.

Så till det självklara innehållet med tanke på kursens titel, läsning och skrivning med punktskrift. En ganska stor del av kursen handlar om att kursdeltagarna ska bekanta sig med punktskriften både som läsmedium men också hur den används i matematikämnet. Vi har praktiskt fått arbeta med texter och matematik.

Naturligtvis blir vi inte taktila punktskriftsläsare men kan läsa med våra ögon.

En del av kursinnehållet är svårt för mig men inte för min svenska kurskamrat Björn Nyqvist som till vardags arbetar på SPSM Läromedel. IKT, informations- och kommunikationsteknik. Många nya begrepp som punktskriftsskärm, skärmläsare, Jaws, m.m. Här var våra förkunskaper mycket olika.

Matematik och matematiklärande (punktskrift) är kursens sista kunskapsområde.

Under kurstiden ingår fem olika inlämningsuppgifter som har en koppling till de olika kursavsnitten.

Därefter ska vi skriva en ämnesuppgift som på något sätt har sin grund i praktiskt skolarbete.

Jag arbetar på Resurscenter

Syn i Örebro och har Ekeskolan (statlig specialskola för elever med synnedsättning i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar) tvärs över gården.

Efter samtal med lärare på Ekeskolan fann jag en idé till en ämnesuppgift – hur kan en punktskriftsläsande elevs läshastighet ökas?

Det här arbetet i kursen ligger framför mig just nu. Kursen avslutas med en 48 timmar lång examensuppgift som ska bygga en hel del på kurslitteraturen. Ett helt nytt arbetssätt för mig och det känns lite skrämmande. Håll tummarna!

Jag hoppas att jag har beskrivit den här kursen och gjort några nyfikna. Två svenska studenter och fem från Norge är en för liten skara i en så angelägen och bra utbildning.

Information om kursen kan du få genom Specialpedagogiska institutionen på Stockholms universitet eller på Trondheims universitets hemsida ntnu.no.

Elisabeth Jessen
rådgivare på Resurscenter syn i Örebro (SPSM)

Ögonvårdspriset 2014 till Rc syn Örebro och Horisont

Årets Ögonvårdspris, SRF:s belöning till framstående ögonvårdare, tilldelades

- *Synteamet på resurscenter Syn Örebro*, bestående (fr v främre ledet) *Anders Sjöström, Annika Södergren och Ann-Marie Fälsted* för sina synutredningar av barn/elev-er med synnedsättning och flerfunktionsnedsättning.:

“Den målgrupp synteamet arbetar med kan många gånger inte själva förmedla vad de ser eller inte ser, utan teamets uppgift är att försöka ta reda på vad barnet/eleven ser för att specialpedagogerna sedan ska ge rätt pedagogiska råd och förslag utifrån barnets/

elevens synförmåga.

Denna helomfattande synutredning görs inte på något annat ställe i landet, som vi känner till.”

- *Ulf Larsson och Karin Jönsson på Horisont* i Lund (bakre ledet) för anpassning, utbildning och utveckling av datoranvändandet för att ge så mycket nytta som möjligt för just den personen..

Enligt motiveringen har de “med ett glödande engagemang och stort kunnande, öppnat nya världar för oss synskadade. I drygt 25 år har de arbetat med att tillhandahålla anpassade datorer till oss, såväl för privatbruk som

på våra skolor och arbetsplatser. De har inte bara anpassat och installerat datorerna utan har också gett utbildning med en pedagogik anpassad efter våra olika förutsättningar.” Andra från höger är prisutdelaren, SRF:s ordförande Håkan Thomsson.

Även Åsbackaskolan till Örebro

Från och med höstterminen 2014 välkomnar Åsbackaskolan sina elever till Örebro. Åsbackaskolan ingår i Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och tar emot elever med medfödd eller tidigt förvärvad dövblindhet samt elever som är döva eller har hörselnedsättning i kombination med utvecklingsstörning.

I Örebro kommer Åsbackaskolan att dela skollokaler med SPSM:s Birgittaskolan som tar emot elever som är döva eller har hörselnedsättning. Flytten

garanterar att Åsbackaskolans elever får många jämnåriga kamrater att interagera med i en tvåspråkig miljö.

– Åsbackaskolans anpassade lärmiljö och upplevelsebaserade undervisning kommer fortsatt vara inriktningen för elever med medfödd eller tidigt förvärvad dövblindhet samt elever som är döva eller har hörselnedsättning i kombination med utvecklingsstörning, berättar Elisabeth Brynje Starfelt som blir Åsbackaskolans nya rektor. I Örebro finns också riksgymnasiet för

Åsbackaskolans elevgrupper.

För elever som har lång resväg erbjuder Åsbackaskolan elevhem. Elevhemmen har personal dygnet runt och ligger naturskönt vid Ekeskolan i Adolfsberg nära skogen. Ekeskolan tillhör också SPSM och tar emot elever med synnedsättning och ytterligare funktionsnedsättning. Mer information finns på SPSM:s webbplats: www.spsm.se/skolinformation

Anki Bergström
SPSM

Taktilkurs på Rc Syn Stockholm

– Vi skapade mycket i trolldag, säger kursledaren Anneli Embe.

Kursen handlade om taktila illustrationer för barn och arrangerades av Resurscenter Syn i Stockholm.

Taktil form bör inte försöka efterlikna den synliga formen, menade Anneli Embe. Känslan är viktigast.

Det avslutande provet – som vi kan se på bilden härintill – var att illustrera en sång. Bä bä vita lamm illustreras naturligtvis med något ulligt. Det är så ett barn som inte kan se skulle föreställa sig ett lamm, det är så det känns.

Följaktligen blev kursen en

träning i att tänka på hur olika sorts material med olika känsla i kunde användas för att illustrera olika begrepp.

Vilket inte hindrade att trolldag eller geometriska figurer kan fungera och också kunde användas i detta syfte.

JW

8:e Nordiska Kongressen i synpedagogik

Med temat Synpedagogiska utmaningar i samspelet mellan specialisering och helhet äger rum i Tönsberg 5-7 maj 2015.

Kongressens vision är att stärka synpedagogikens yrkesidentitet i en tid då förutsättningarna ändras ofta och mycket och yrkesrollen tenderar att bli otidlig.

Mer om kongressen kan läsas på www.synsdanmark.dk/nordisk_kongres_2015

Peli-linser kompletterar vid homonym hemianopsi

Vid Stockholms Syncentral arbetar ett team med synträning vid synfältsbortfall orsakad av hjärnskada.

Som ett komplement till synträningen har vi sedan ca: ett år tillbaka tillpassat ett antal patienter med Peli-prismor. Att med prisma hjälpa personer med homonym hemianopsi är på intet sätt något nytt. Tidigare prismadesigner har haft nackdelar som diplopi och prisma-apex orsakade skotom. Dr Eli Peli vid Schepens Eye Research Institute i Boston utvecklade 1999 vad som nu är känt som The Peli-Lens. Pelilinser tillåter att bilden faller på perifera retina varför central diplopi undviks samt minimerar effekten av prisma-apex orsakade skotom.

Peli press-on Fresnel-linser monteras monokulärt ovan och under pupillcentrum, på vänster glas för vänstersidig hemianopsi, höger glas för högersidig hemianopsi. Prismastyrkan för dessa press-on-linser är 40 prd bas ut vilket ger en synfältsvidgning på 20 grader. Finns även i en ny variant med 57 prd.

Perifert placerade prismor gör personen mer uppmärksam på hinder på sin icke seende sida och kan då snabbt skanna av området på sin blinda sida.

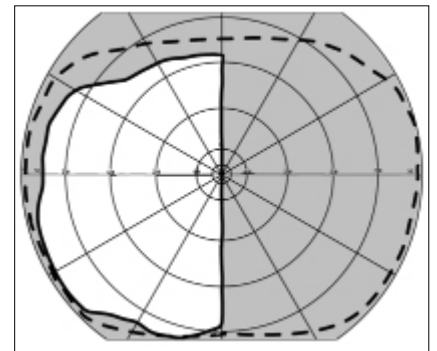
Som viktigaste kriteriet för

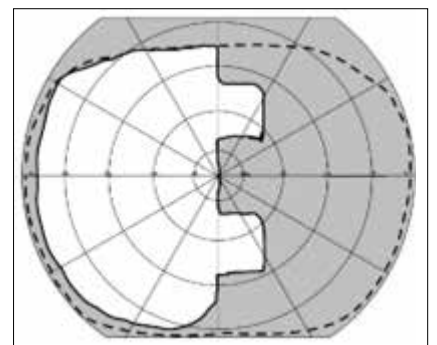
tillpassning med Peli-prismor har vi valt patienter utan större kognitiva nedsättningar. Efter uppföljningsbesök har patienter som önskar fortsätta använda prisma-linserna tillpassats med en mer permanent lösning (risk för press-on-prismor att falla av) tillhandahållen av Multilens i form av pålimmade akryl-Fresnel prismor.

Våra erfarenheter av prisma-korrigering hittills bådär gott för fortsatt rehabilitering av personer med homonyma hemianopsier med synträning kombinerat med Peli-prismor.

Anders Holmblad
leg. optiker vid Stockholms
Syncentral

Synfält med totalt högersidigt bortfall.

Synfält med Peli-prismor 40 prd bas ut.

Nu erbjuds deltid på specialskolorna

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) erbjuder numer elever inom specialskolornas målgrupper deltidstudier. Det innebär att eleven går i skola på hemorten men också får delar av sin undervisning på en specialskola under sin skolgång.

– På Ekeskolan i Örebro tar vi emot elever med synnedsättning och ytterligare funktionsnedsättning. Att vara deltidselev hos oss innebär att eleven kommer hit vissa dagar eller veckor under läsåret. Vi planerar innehållet i undervisningen tillsammans med elevens hemskola utifrån individuella behov, berättar Elisabeth Brynje Starfelt, rektor på Ekeskolan.

– Hos oss på Ekeskolan får eleven förutsättningar att utveckla ännu fler av sina förmågor. Det gör vi genom att förstärka och komplettera den undervisning eleven får på hemmaplan. Hemskolan och specialskolan kan på det här sättet stödja varandra i syfte att ge eleven möjlighet att nå fler kunskapskrav och ibland en högre nivå. Förutom att få undervisning får eleven möjlighet att träffa andra barn och ungdomar i liknande situation, fortsätter Elisabeth Brynje Starfelt.

Inom deltidstudier föreslår vi även att lärare vid specialskolan och hemskolan, besöker varandras skolor. Syftet med detta är att dels se och sätta

sig in i elevens situation och dels hämta erfarenhet och inspiration av varandras verksamheter. Allt i syfte att möta eleven utifrån ett helhetsperspektiv.

För att eleven ska kunna delta upprättas ett avtal mellan hemkommunen och specialskolan. Det är viktigt att vårdnadshavare, tillsammans med skolans rektor eller skollärdare och barnets lärare, är överens om behovet av att delta i specialskolans deltidstudier.

SPSM har åtta specialskolor. Ekeskolan i Örebro för elever med synnedsättning och ytterligare funktionsnedsättning. Åsbackaskolan som ligger i Örebro från och med höstterminen 2014 och som tar emot elever med medfödd eller tidigt förvärvat dövblindhet och elever som är döva eller har hörselnedsättning i kombination med utvecklingsstörning. Hällsboskolan i Stockholm och Umeå som tar emot elever med grav språkstörning. SPSM:s specialskolor för elever som är döva eller har hörselnedsättning är Birgittaskolan i Örebro, Kristinaskolan i Härnösand, Manillaskolan i Stockholm, Vänerskolan i Vänersborg och Östervångsskolan i Lund.

Det är elevens vårdnadshavare som söker plats på specialskolan. Mer information finns på SPSM:s webbplats: www.spsm.se/skolinformation.

Anki Bergström
SPSM

Handisam / HI blir Myndigheten för delaktighet / Socialstyrelsen

Från 1 maj slås Handisam ihop med delar av Hjälpmedelsinstitutet och bildar Myndigheten för delaktighet, www.mfd.se.

Myndigheten för delaktighet ska verka för att funktionshinderspolitiken ska få genomslag i hela samhället. MFD arbetar utifrån ett rättighetsperspektiv för att alla människor ska kunna vara fullt delaktiga i samhället, oavsett funktionsförmåga. Inom uppdraget ska myndigheten följa upp de insatser som görs och följa levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning. Myndighetens uppdrag styrs av regeringens mål och strategi för funktionshinderspolitiken som i sin tur baseras på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. MFD arbetar gentemot och genom myndigheter, kommuner och landsting.

Från HI kommer MFD att ha kvar frågor kring standardisering, välfärdsteknologi samt upphandling av ledarhundar.

HI:s gamla roll att hålla uppsikt över förskrivningar och habilitering kommer däremot att tas över av Socialstyrelsen.

Universitetskurs om samverkan kring barn och ungdomar

Du missar väl inte möjligheten att söka till universitetskursen "Samverkan kring barn och ungdomar med flera funktionsnedsättningar"? Kursen ges av Örebro universitet i samverkan med SPSM. Den sker på distans och kvartsfart under två terminer. Sista ansökningsdag är 30 juni.

– **Barn med** funktionsnedsättningar har oanade resurser som inte alltid är så lätta att uppmärksamma. De kan skymmas av att deras omgivning har svårt att förstå deras möjligheter och behov men också att barnen inte kan göra sin röst hörd. Det säger Håkan Jansson, rådgivare på Resurscenter syn inom SPSM och fortsätter:

– Barnkonventionen kräver att vi sätter barnets liv och utveckling i fokus och att vi vägleds av en strävan efter barnets bästa. Samtidigt ska barnets eget inflytande i frågor som rör henne eller honom säkras. Barnet själv och hans eller hennes konkreta vardag nu och i framtiden måste därför stå i centrum. Det betyder exempelvis att olika diagnoser och förklaringar till barns svårigheter måste kunna länkas till det konkreta vardagslivet och de insatser som samhällets stödapparat kan ge. Detta ställer säkert alla upp på, men det är i många fall lättare sagt än gjort.

SPSM har tillsammans med

Örebro universitet utvecklat en modell och ett arbetssätt som kan användas av föräldrar och professionella i deras nätverksarbete kring barn och unga med flera funktionsnedsättningar. Modellen vilar på ett antal centrala fundament, dels i fråga om samverkan, men även en pedagogisk arbetsmetod i flera steg "den innovativa 5-stegsmetoden".

– Den innovativa 5-stegsmetoden beskriver ett pedagogiskt sätt att arbeta för att möta barn med funktionsnedsättningar och deras behov och möjligheter att erövra sin vardag. Det är i vardagliga situationer som lärande får mening och innehåll. Det är också i vardagen som begreppen aktivitet, delaktighet och miljö får mening och kan tillämpas, säger Håkan Jansson.

SPSM har tillsammans med Örebro universitet även utvecklat ett webbaserat it-verktyg som integrerar de olika delarna i en funktionell enhet. Verktiget syftar till att systematisera arbetsprocessen kring barns delaktighet och underlätta dokumentationen.

– **Arbetssättet handlar** till stor del om att beakta barnrättsperspektivet genom att tillgodose barnets behov och möjligheter att delta och vara aktiv på sina egna villkor. Behoven och möjligheterna att tillgodose dem varierar. Det är därför nödvän-

digt att samla in information om målpersonens förutsättningar och behov såväl som att informera sig om vilka vardagliga situationer som ger mening och innehåll för barnet och som är i behov av att åtgärda. För att kunna åtgärda behöver situationen brytas ner i olika delar och moment, detta för att uppmärksamma barnets resurser som förutsättningar i miljön. På så sätt blir det också lättare att sätta mål och föreslå ändamålsenliga åtgärder. Arbetsmetoden avslutas med att följa upp och utvärdera åtgärder och mål samt dra lärdomar, berättar Håkan Jansson.

Arbetssättet kräver att föräldrar, betydelsefulla personer i barnets vardag och sakkunniga samverkar.

– **Utan samverkan** är det svårt att få till meningsfulla insatser i ett helhetsperspektiv. Samverkan är både en arbetsprocess och en social process och uppstår inte av sig själv bara för att man vill det. Att samarbeta med barnet, där barnets vilja och behov styr, är en fråga om hur experter och organisationer, förhåller sig till de handikappolitiska principerna, framhåller Håkan Jansson.

Mer information finns på www.spsm.se/universitetskurs

Anki Bergström
SPSM

Stroke i Kalmar

– www.smskalmar.se

Här kommer en lägesrapport från ett projekt kring stroke med synsvårigheter som pågår i Kalmar.

Synskadades Riksförbund och Strokeföreningen i Kalmar har ansökt om och fått beviljat medel från Allmänna arvsfonden till att driva projektet under 2014 och början av 2015. Det som skiljer Kalmarmodellen från andra liknande projekt är att det sker i samverkan mellan rehab-enheten och syncentralen.

Projektgruppen består av sjuksköterska, arbetsterapeut, undersköterska och synpedagog. Projektledare är synpedagog Krister Inde.

Januari till maj har vi kallat för ”insamlingsfasen”. Vi har försökt ta reda på vad som finns kring verktyg och metoder i dagsläget. Vi har besökt Hurdalcentret i Norge där vi fick ta del av Eva Nordhagens erfarenheter av synträning vid stroke. Likaså har vi träffat de som jobbar med stroke/syn-problematik vid Huddinge och Sabbatsberg. Vi har haft en utbildningsdag kring prismakorrektion och vi har haft besök av Bart Melis Dankers från Nederländerna som berättade om den mobilityträning som de erbjuder.

Vi har sett en mängd olika verktyg och utrustning som

kan användas vid träning av ögonrörelser både på långt och nära håll. Ur detta utbud har vi plockat ut en uppsättning som vi köpt in till vårt SMS-rum. Det är bla en readalyzer med vilken man registrerar ögonrörelser, fokuseringar, regressioner och läshastighet. Visionbuilder och Cogpac är dataprogram där man kan välja ut olika övningar för att skraddarsy ett träningsprogram för varje deltagare.

Vi har 13 deltagare som tackat ja till att vara med i projektet. Under maj månad har de fått träffa optiker, ortoptist och oss i projektgruppen. Vi har gjort en kartläggning av status vid projektstart. Vi har använt oss av synanamnesen som är framtagen vid Huddinge sjukhus och även en självskattning av hur de upplever sin situation efter stroke/hjärnskadan. Projektdeltagarna har fått introduktion i träningsprogrammet Visiocoach för att kunna träna hemma med detta över sommaren. I augusti går vi in i nästa fas som blir ”träningssfasen”. Vi kommer utifrån de insamlade uppgifterna att lägga upp individuella träningsprogram. Träningen kommer att genomföras under 10 veckor med ca 2 timmar/vecka inne på sjukhuset och resten hemma.

Vid årsskiftet inleder vi ”dokumentation och spridningsfasen”. Då ska vi sammanställa resultaten som kommer att presenteras

som ”Kalmarmodellen”. Vi tänker oss ett strukturerat arbetssätt som på ett naturligt sätt inbegriper synrehabilitering i den övriga strokerehabiliteringen.

Gun Olsson
Synpedagog

Etik i Jönköping

Under två dagar i början av maj hölls de årliga syncentralsdagarna för Östergötlands, Kalmar, Jönköpings och Gotlands län/region. Syftet med dagarna är att utbyta kunskap och erfarenheter utifrån tanken ”learning by sharing”. Detta år planerades dagarna av syncentralen i Jönköping .

Vardagens etik – vägen till ett etiskt förhållningssätt var ämnet för den första dagen. Utvecklingsledaren Malin Skreding Hall lotsade de 40 talet deltagarna igenom tekniken att utföra etiska analyser. Arbetet skedde i tvärprofessionella grupper där deltagarna fick övningsexempel på dilemman av etisk karaktär där olika värden stod emot varandra. En viktig devis under eftermiddagen blev ”Vi ska använda den makt vi har över en annan människa till den människans bästa, inte till vårt eget bästa.” Malin Skreding tog även upp vilka verktyg som finns för det etiska förhållningssättet: Intuitionen , förnuftet, samvetet, empatin, våra medmänniskor, våra normer och principer.

De fyra etiska principerna som gäller för sjukvården, autonomiprincipen, icke skada principen, göra-gott principen och rättvisep principen blev senare under eftermiddagen föremål för diskussion i grupparbetet .

Avslutningen den första dagen

Några av deltagarna vid regionala dagarna

handlade om en hälsofrämjande arbetsplats och det goda skrattet som förlänger livet. Stå-uppkomikern Jenny Svarén levererade underfundiga och drastiska tankegångar om livet och beredde deltagarna stort nöje. Vid kvällens buffé fick alla del av den ungdomliga entusiasmen genom ett kort inslag av kultursskolans ungdomar som framförde några nummer ur musikalen Grease.

Innehållet dag två handlade både om medicinsk optik där Lars Karlsson redogjorde för den senaste forskningen kring insatser för att åtgärda hornhinneproblematik. Vidare togs framtidsfrågor upp kring den nya databasen Hitta och jämföra hjälpmedel samt införande av

det fria vårdvalet och konsekvenser kring det. En stor del av dagen ägnas tid i de olika yrkesgrupperna för att dela erfarenheter och nya kunskaper. Nästa års regionala dagar kommer att arrangeras av Linkköpings syncentral

Margareta Svensson
Kurator Sc Jönköping

Nyrenoverat hus invigt

Ett av de äldsta husen på Norrlands universitetssjukhus har fått sig ett rejält ansiktslyft.

Fredag den 23 maj invigdes det nygamla huset med bandklippning och konstpromenad.

– De nya lokalerna är jättebra, både för personalen och patienterna, säger Siri Bäckström, avdelningschef på hud- och STD-kliniken, som är en av de verksamheter som flyttat in i huset.

Huset, som ligger intill Östra station, är ett av sjukhusområdets äldsta. En del av huset byggdes redan i mitten av 1930-talet med en speciell arkitektur och estetik. Under åren har en mängd olika verksamheter använt lokalerna, här fanns tidigare bland annat onkologimottagningen samt strålbehandlingen i kulvertplan.

Dock har huset en historia av sjuka-hus-problem, med till exempel fuktskador i väggar och källare, mycket beroende av det platta taket. Men med den grundläggande reoveringen som pågått i drygt ett år har man kommit till rätta med problemen.

– Huset har ett nytt brutet tak med utvändiga stuprör, nya ytskikt, nya innertak, ny el och nytt porslin, som till exempel toaletter och handfat. Vi har helt

Bandklippning

enkelt totalrenoverat hela huset, förklarar byggprojektledare Gunilla Reinklou.

Lättare att samarbeta

På de fyra våningsplanen har psykiatriska öppenvården, Asta-teamet (specialenhet som tar emot sexuellt traumatiserade människor för långsiktig behandling), hud- och STD-kliniken samt syn- och hörselhabiliteringen flyttat in. I bottenvåningen finns en gemensam reception som bemannas av personal från de olika verksamheterna i huset.

Verksamheterna har varit del-

aktiga i planeringsarbetet sedan ett par år för att specialanpassa lokalerna efter just deras behov.

– Tidigare har vi haft stora avstånd mellan våra olika avdelningar. Nu sitter vi mer centrerat, vilket är mer tillgängligt för patienterna samtidigt som det blir lättare för oss i personalen att samarbeta, säger Siri Bäckström, avdelningschef på hud- och STD-kliniken.

För hud- och STD-kliniken innebär de nya lokalerna bland annat att STD-mottagningen utökas från ett till två rum. Det betyder att fler personer kan besöka mottagningen under

Synrehabiliterar- utbildningen och faddrarnas roll

drop in-tiderna där besökare kan testa sig för sexuellt överförbara infektioner.

Konst för fler sinnen

Under invigningen anordnades bland annat en konstpromenad i byggnaden. Konsten är till stor del medflyttad men har även kompletterats med nyare verk. Två av dessa är ”Barndomens drömskog” i entréplan av Carin Backa Ivarsdotter och ”Scenerier” av Fanny Carinasdotter högst upp i huset.

Den nya konsten till syn- och hörselhabiliteringen har beställts med särskild tanke på dem som har svårt att se. Där har konstnären Eva-Karin Sandqvist från Umeå skapat taktila medaljonger i form av olika djur vid varje rum.

– Konsten här är till för att ta och känna på, och hjälper dem som arbetar här i sin verksamhet, berättar Camilla Caster, konstansvarig på landstinget.

– När det gäller konst i världen är det viktigt att den ger ljus och ett positivt bemötande, samtidigt som den utmanar och vidgar ens vyer. Alla går inte på konstgallerier men här kan besökarna få en konstupplevelse bara genom att vänta på sin inbokade tid, säger Camilla Caster.

Tina Jonsson
Kommunikatör

Västerbottens läns landsting

Inför starten av den nya synrehabiliterarutbildningen föreslog SRF att synskadade med lång egen erfarenhet av att vara synskadad skulle medverka som samtalspart och rådgivare. För att kunna bidra med så breda kunskaper och erfarenheter som möjligt var det viktigt för oss att gruppen bestod av unga och äldre, synsvaga och blinda, män och kvinnor och storstads- och glesbygdsbor.

Eftersom studenterna delades in i sammanhållna grupper uppnådde vi inte riktigt det vi planerat för.

I april fick studenterna svara på frågor om värdet med faddrar och vad vi behöver tänka på inför nästa utbildningstillfälle.

De som svarat har uttryckt sig mycket positivt till formen, men hade önska möta sina faddrar personligen från början. Det hade varit värdefullt i kommande kontakter att känna faddern mer personligen.

Helst också att få lite inblick i fadderns vardagsliv.

Några önskade sig mer initiativ från faddern, andra uttryckte att fler uppgifter borde bygga på kontakter och användning av faddrarna.

Inför höstens utbildning kommer vi att presentera oss skriftligen. Det är nog även önskvärt med bild.

Beroende på geografisk spridning kommer vi att försöka hitta fysiska mötesplatser under utbildningen för att tillgodose önskemålen.

En dialog med ledningsgruppen om den genomförda utbildningen och faddrarnas roll i fortsättningen är planerad till slutet av sommaren.

Viviann Emanuelsson
Ombudsman, SRF

Årets FFS-dagar i Stockholm utgick från temat hälsofrämjande. På sidorna 12-?? presenteras alla föredrag; en del ytterligare kompletteringar finner du på FFS' hemsida, <http://ffss.se/blog/2013/12/11/ffs-synkonferens-2014/>

Hälsofrämjande förhållningssätt inom synrehabilitering utifrån Kasam

Temat för FFS konferens 2014 var "Hälsofrämjande synrehabilitering" och *Leena Untinen* inledde konferensen med att prata om detta utifrån KASAM dvs Aaron Antonovsky's "Känsla Av SAMmanhang".

Leena som till vardags arbetar som kurator på Syncentralen i Gävle pratade mycket entusiastiskt om människans grundläggande behov Begriplighet, Hanterbarhet och Meningsfullhet. Dessa tre begrepp genomsyrar allt vi gör i livet och bör sitta i ryggmärgen på oss alla som arbetar med rehabilitering. Om man inte uppfyller människans mest grundläggande behov så är det svårt att komma vidare i livet och i rehabiliteringen.

Leena gav exempel kring svårigheten att få människor att acceptera vita käppen som hjälpmedel. Vi måste för att kunna hjälpa först möta personen där hen är. Lena exemplifierade detta med en person som beskrivit sin syn på vita käppen med termerna sorg, förlust och ångest. Hon jämförde det med en annan person som använde orden trygghet, kunskap och självständighet för att beskriva samma hjälpmedel. Hon citerade också Inger Berntsson som skrivit "Att använda käpp handlar mer om vem man är och har

blivit än att det är en praktisk färdighet som man håller på att lära sig." Detta exempel visar väldigt tydligt att syncentralerna aldrig kan och får bli en sorts hjälpmedelscentral som bara langar ut hjälpmedel. Vi måste alla arbeta med hela människan och vara med personerna genom deras process för att hantera sin synförlust. Det är otroligt viktigt att man har tålamod och förmågan att vänta in så att insatserna är rätt i "timing". Det är väldigt grundläggande att personen blir sedd och får rätt insatser i rätt tid.

Efter föreläsningen kom frågan om detta måne är provocerande för syncentralerna som ska effektivisera och förskriva hjälpmedel enligt stora upphandlingar. Jag vill nog hävda att detta inte på något vis är provocerande för personalen som arbetar på syncentralerna, men möjligtvis är det besvärande för vissa chefer och ekonomer som gärna pratar om synrehabiliteringen i termer av produktion, statistik och moduler istället för kvalitet och individuell behovsanpassad rehabilitering.

Lisa Marklund
Synpedagog Sc Östersund

Hur man pressar sina gränser

Hur tar man sig fram i livet med dålig syn? Det fick *Joakim Nömell* från Stockholms syncentral svara på, och naturligt nog utgick han från egna tips och knep.

Kärnan var att man måste lära sig att se alla svårigheter som något man kan lära sig något av. Det hade Joakim lärt sig tidigt ur sin trassliga familj som emellertid också hade gett honom förmånen att inte sätta upp onödiga hinder i termer av ”det här klarar väl inte du”. Allt går, konstaterade han kallt, men ibland blir det förstås så dyrt att det inte lönar sig att framhärda. Då lägger man ner det projektet.

Större delen av föredraget ägnades dock åt hur Joakim hade tillämpat denna princip som deltagare i tv-programmet *Mot alla odds* för något år sen, och på alla småförtretligheter som dyker upp när man lever naturliv. Det mesta kunde klaras av genom arbetsbyte sa Joakim. Och gick det inte så kunde man ju inte konstatera detta förrän man försökt.

Nästa projekt blir *Vätternrundan*.

På direkt fråga från Elisabeth Chuck försäkrade Joakim att han gärna kommer och delar med sig av positiv energi till den syncentral som hör av sig.

Ovan Joakim Nömell visar bilder från *Mot alla odds*; nedan Lis Forslund (t.v) och Leena Untinen (t.h.).

Kroppsliga konsekvenser av synnedsättning

Föreläsningen hölls av *Lena Larsson* från Stockholms Syncentral. Detta var ett stort och mångfacetterat tema som endast rymdes till en liten del inom föreläsningstiden. Eftersom det fortfarande inte är helt vanligt med sjukgymnaster inom synrehabilitering blev det en inledning med presentation av fysioterapi/sjukgymnastik och ämnet rörelsevetenskap. Det handlar om ”människan i rörelse” dvs hennes förmåga att uppfatta, ta till vara och använda sin kropp på ett funktionellt sätt utifrån de krav som ställs fysiskt och psykosocialt.

Sjukgymnaster arbetar och specialiserar sig inom många områden, t ex lungmedicin, reumatologi och ortopedisk medicin. Lena är specialiserad inom psykosomatik.

Någon inriktning mot synnedsättning finns inte i sjukgymnasters utbildning. De utgå från sina erfarenheter från tidigare arbetsområden. Lena har haft användning för tidigare inriktning inom rörelseapparaten dvs muskler och leder samt en egen upplevelse av att ha en synnedsättning.

Synnedsättning kan påverka kroppen på många sätt. Motorik, rörelsemönster, fysisk aktivitet, hållning, kroppsupplevelse och belastning på muskler och leder är några exempel.

För att förstå något om synens betydelse för den tidiga rörelseutvecklingen nämns något om

hur rörelse uppstår. I ett område i hjärnan, den premotoriska barken, skapas scheman för hur rörelser utförs. I ett annat område, den sensomotoriska barken, lagras information om hur rörelser känns. Dessa områden förbinds med nervnätverk och får kontinuerlig information från ett optiskt tolkningscentrum, ett hjärnområde där vi tolkar rörelser som vi ser.

Redan som spädbarn imiterar vi helt automatiskt rörelser som vi ser. Genom att iaktta andras rörelser får vi växande kunskap om hur dessa känns och hur de utförs. Nervnätverken utvecklas i takt med att allt fler rörelser provas och successivt byggs en kunskapsbank för rörelse upp. Den består t ex av kunskap om rörelseutslag, riktning, avstånd, rytm, pauser, betoning, hastighet, samtidighet, timing och om hur kroppens tyngdpunkt placeras. Vi får en allt större rörelsearsenal att välja utifrån och skapa begrepp kring. Syn, rörelse och språk hänger tätt samman och en individ som inte haft tillgång till syn får en annorlunda rörelse- och språkutveckling.

Vuxna personer med medfödd blindhet vittnar inte sällan om att alltifrån tidiga år ha fått upprepade kommentarer kring sitt avvikande kroppspråk. Knutet till detta erfar man negativ kroppsupplevelse och osäkerhet kring kroppsrörelse också som vuxen. Lena ser kroppspråk som top-

pen på en pyramid av ”tyst” rörelsekunskap som knappast är tillgänglig för en individ som inte haft tillgång till synintryck. Man kämpar för att försöka anpassa sitt hållnings- och rörelsemönster men för att ha möjlighet att välja rörelsemönster behövs en rörelsebank och begrepp kring innehållet i den.

För att bidra till att bygga en kunskapsbank för rörelse hos personer med medfödd blindhet behövs positiv och allsidig rörelseerfarenhet, kanske inte minst under den tid då hjärnan utvecklas som mest dvs 0-3 års ålder. Kroppskännedom kan motverka risken för negativ kroppsupplevelse, alienation och osäkerhet kring kroppsrörelse.

Vårdnadshavare och andra viktiga personer runt barn med blindhet behöver tidigt information om förutsättningarna under vilka barnet utvecklar sin motorik. Barnet behöver t ex kontinuerligt god tid för utforskning av rummet under lugna omständigheter, inkännande och bekräftelse på subtil rörelse. Det behövs också information som begripliggör de svårigheter som kan tillkomma om barnet också har en perceptionsstörning.

Inför framtiden behövs ökad medvetenhet och metodutveckling utifrån det här kunskapsområdet.

Margret Grönkvist
Synpedagog Stockholms
Syncentral Långbro

Mer A-vitaminer så slipper man kanske synskador

Som ögonläkare i öppenvård tvingas man ta hänsyn till hela människan, sa *Lis Forslund* från Cäpio i Örebro. Därför tvingas man också reflektera kring icke-medicinska fenomen – som nu det här med mat.

Bra, näringsrik mat leder till mindre makuladegeneration, medan fetma leder till mer makuladegeneration. Till exempel. Därmed förhåller det sig så här om jag förstod Lis rätt.

Cellerna runt stavar och tappar innehåller mycket fleromättat fett som kan härska. Det bildas

lipofuscin, som är ett avskräde, och blir det mer än 20 % av sådant i cellen så dör den. Vitamin A motverkar detta, liksom fleromättat fett och antioxidanter. Vitamin A finns exempelvis i grönkål, rå spenat och broccoli. Antioxidanter finns exempelvis i färska bär – medan piller är värdelöst eftersom man måste hetta upp bären för att göra piller. Fleromättat fett finns exempelvis i avocado, makrill, nötter, lax och olivolja.

Äter man sånt här behöver man ingen medicinering menade Lis,

och detta är bra eftersom piller tenderar att fördärva matsmältningen.

Men mat är inte bara näring, det är också måltid. Omtanke och paus som Lis uttryckte det. Det är ingen slump att när något ska vara lite högtidligt så äter vi. Så underförstått gäller det att göra A-vitaminerna festligare än den energirika mat som alltför många stoppar i sig.

Eller är det korrekt uppfattat?

JW

Nytt inom GPS och 3D

Lunds Tekniska Högskolas institution för designvetenskap har några synskaderelaterade projekt på gång, presenterade av *Charlotte Magnusson*.

Ritroboten HIPP är en penna som man kan känna sånt som inte finns med. Pennan är ett pedagogiskt trick för att man ska förstå vad en 2D-ritning är fast man inte kan se den. För att man ska förstå det måste man ha ritat själv, nämligen.

Bonus är egentligen flera projekt som alla går ut på att man lägger olika spår som kan följas med en mobiltelefon, och som används när man kapptränar barn. I sinnevärlden är det

en gps-relaterad app som laddas ner till telefonen och som man kan lägga in platser i.

En tillämpning är Audiochallenge. Det är ett spår med stationer där man får utföra olika uppgifter enligt mönster från så många dataspel.

En annan är Hemkompassen. Den går ut på att telefonen piper när man riktar den hemåt. Givetvis anger den bara riktningen fågelvägen; den verkliga vägen får man lära sig själv.

Charlotte varnade dock för att gps-program hittills lämnar mycket att önska, precisionen varierar med upp till 20 meter fel, de drar mycket batteri och

de behöver ibland kalibreras.

En uppfinning man väntar sig mycket av är 3D-skrivaren. Den kommer att göra taktill material billigt. En skrivare kostar mellan 5.000 och 25.000, och materialet som man bygger upp modellerna med är billigt enligt SPSM. Problemet hittills är att 3D-programmen har varit svåra att använda, men lättare är på väg.

JW

Strokerehab på skilda håll

Stockholms syncentrals arbete med synrehab efter stroke har beskrivits förr i Nya Synvärlden (2/12). *Ingrid Axelsson, Catarina Andersson och Karin Regnell* berättade nu om fortsättningen. Det är 70.000 som får en hjärnskada varje år varav 30.000 får stroke. Majoriteten av dem får synsvårigheter av någon sort – synfältsbortfall, synskärpa, djupbedömning etc.

Rehabåtgärderna på Stockholms syncentral – tips och råd, samt synträning – har lett till signifikant förbättring för ungefär 70 % av de 36 personer som deltagit. Men även de som inte blivit bättre upplever mindre stress. Och förbättringen har fortsatt successivt även efter träningen på syncentralen.

Så träningen fortsätter med nya deltagare. Man använder nya metoder – inköpslistor, peppertest, IREST, fler datorprogram, prismetlinser, samt grupper och anhörigträffar. Varför har det då inte försökts förr, undrade en lyssnare. Av samma skäl som att barnhabiliteringen har haft så svårt för syn – ingen har frågat efter det.

Krister Inde hade en delvis annan förklaring: vården är överbelamrad med uppgifter ändå, och ingen ansvarig läkare vågar dra på sig ännu mer arbete. Sådana initiativ måste därför komma utifrån.

Exempelvis från SRF och Strokerehab i Kalmar där ett

arvsfondsprojekt nu ska bekosta ett samarbete mellan strokerehab och syncentralen. Det är strokerehab som administrerar men syncentralen som arbetar.

Det råder just nu ett uppbyggnads- och försökskede där man nosar runt i hela världen, t.ex. Norge och Tyskland, efter metoder som kan användas. I höst kommer man att bygga upp individuella program och söker därför testpersoner redan nu, främst patienter som bara har fått synen påverkad. Exempelvis ska man testa sackadiska ögonrörelser, optiska undersökningar, läshasighet och orienteringsbanor. I januari 2015 ska man vara klar med detta.

Se gärna smskalmar.se för mer information. En rapport om

vad som hänt så här långt finns också på sidan 12.

Naturligtvis passade Krister på att också beröra andra projekt han är inblandad i. Att synrehabutbildningen i Jordanien nu är klar (inklusive stroke). Att det pågår en vidareutveckling av Peli-linser i Sverige (se för övrigt annan artikel på sidan 9). Att Vägtrafikinstitutet i Linköping har testat människor med synproblem i en körsimulator och inte uppfattat något skäl till varför man inte ska få köra bil bara för att man har synproblem. Samt att LHON-föreningen vill att syncentralerna hjälper till att rekrytera medlemmar.

JW

Linser effektiva även på äldre

Föds man som jag med anisometri – stor brytskillnad mellan höger och vänster öga – är det risk att ena ögat delvis lägger av, s.k. amblyopi. Tidigare har man med begränsad framgång behandlat detta med lapp, men nu har man upptäckt att linser kan göra succé, berättade *Anette Myhrström* på Synvårdsmottagningen i Täby.

Anette radade upp några fall ur sin praktik som visade att linser kan vara framgångsrika

långt upp i åren. En sjuttiåring förlorade sitt ordinarie öga och måste läsa med det amblyopa, vilket gick riktigt hyggligt med lins. Men det är förstas om man får börja använda lins som barn som man kan träna upp båda ögonen till full användning.

Synutvecklingen fortsätter upp till tjugooårsåldern – men det går alltså att förändra synförmågan långt senare.

JW

Att testa inför jobb

På årets synkonferens FFS som hade temat *Hälsofrämjande synrehabilitering* höll Bitte Bitte Wärmström Synpedagog en mycket intressant föreläsning om Synfunktionsutredning SFU. Bitte arbetar på arbetsförmedlingen.

Bitte berättar att den arbets-sökande kommer i kontakt med dem t.ex. genom den lokala arbetsförmedlingen. Syftet med denna utredning är att kartlägga den som har problem: Ta reda på funktionell synförmåga utifrån frågeställningen vad som behövs. De utbildar även den arbetssökande att ge ord på synskadan. De fokuserar på den syn som finns kvar och se hur den kan användas." Att stödja personer med behov av att få sina förutsättningar för arbete och studier klarlagda med hänsyn till synfunktionen och Att ge ett fördjupat stöd inför planering mot arbete."

Frågeställningen kan t.ex. vara "hur påverkas X:s synförmåga

arbetet." Utredningen omfattar bl.a :

- Upplevd synförmåga och dess delar – läs, skriv och orientering och förflyttning
- Kompensationsmöjligheter – ljus, strategier.
- De undersöker också vad som kan upplevas som svårt och vilka möjligheter som finns.
- Synens delfunktioner testas såsom tex avståndsvision, närvision, synfält, färgseende, bländning, adaptation, kontrasttest, stereoseende. Vilka tester de använde gick Bitte genom.
- Observation och information om hur man kan kompensera.
- Samtal som handlar om vad personen upplever själv, både problem och strategier.

De undersöker också vad som kan upplevas som svårt och vilka möjligheter som finns. Vad det blir exakt för hjälpmedel kommer in senare i processen. De inhämtar intyg från ögonläkare, journalkopior från

ögonkliniken/syncentralen, genom utredande samtal, observation, test av synens delfunktioner och test av läs-och skrivförmåga och information om och påvisar möjligheter att kompensera. Det förekommer ingen träning av färdigheter, det är syncentralens sak.

Tipsen från publiken haglade om vad man skulle kunna komplettera med. Krister Inde informerade om SRFs program om kunskapscenter med träningsmöjligheter. Bitte höll med om behovet och tyckte det var intressant och borde diskuteras. Men Af har begränsat uppdrag till skillnad från förr (OT-kurserna, som Elisabeth Chuck påminde om). Invandrarna är den största gruppen idag. Mer träning behövs dock.

Jätte intressant föreläsning!

Mia Karlsson
Synpedagog Västervik

Att komma ur moment 22

Som ett oannonserat inlägg berättade Jan Eidvall från Hagabergs folkhögskola hur man där försökte komma ifrån ett moment 22, dvs att man inte kan få rehabilitering innan man kan svenska och inte lära sig svenska innan man är rehabiliterad.

Om detta har ni annars kun-

nat läsa en utförlig artikel i Nya Synvärlden 1/2014.

Det handlar alltså om att bedriva rehab *och* svenska för invandrare samtidigt på ett och samma ställe, dvs Hagaberg.

– Hoppas det blir vägledande för det har aldrig gjorts förut, sa Jan.

Gruppen har blivit som en familj så han också, trots att det annars i folkhögskolesammanhang så viktiga internatet inte alls har fungerat.

JW

Utbildningen fungerar – äntligen

Synrehabiliterarutbildningen i Härnösand fungerar just nu alldeles enligt förväntningarna, rapporterade *Anna Nilsson* från Stockholms syncentral och ordförande i arbetsgruppen.

Tjugofem personer har utbildats i år och en ny kull har anmält sig för nästa. Ytterligare kurser ska det bli, för behovet är större än 50. Det är svårt att komma in, ty kursen är populär eftersom den nästintill garanterar jobb.

Några har hoppat av, det har varit de som har trott att utbildningen kan kombineras med arbete. Det kan den alltså inte.

Det är Yrkehögskolan i Härnösand som står för utbildningen; det är en utbildning som är till för bristutbildningar och som helt styrs av respektive branschs önskemål. En tredjedel är praktik; Anna hoppades med en menande blick på församlingen att detta skulle gå lättare att boka in på olika syncentraler och annat

nästa år.

Som rapporterats tidigare i Nya Synvärlden finns också en skandinavisk masterutbildning på distans. Den är som brukligt tvåårig och kräver en treårig examen – medan utbildningen i Härnösand kräver yrkeserfarenhet inom vård eller rehab.

JW

... och snart kanske kvalitetsregistret gör det också

Ett kvalitetsregister för synrehabiliteringen kommer snart, berättade *Eva Karlén, Susanne Albrekt och Lotta Hedman* från syncentralen i Halland.

Det hela bygger på ett beslut från landstinget i Örebro 2007, som Örebro syncentral fick pengar för att genomföra. En förstudie blev klar till 2009, och ett år senare inkluderades man i Eynet Sweden. Syftet var att kunna göra jämförelser, vara en bas för forskning och allmänt föreslå förbättringar, utgående från ICF. Kvalitetsregistret ska vara tvärprofessionellt och öppet, för patienter, allmänhet, sjukvård och administration.

Något som har fördröjt det hela är att SKL inte har varit särskilt intresserat – möjligen för att initiativet kommer inifrån professionen och inte från ekonomers slimmingsbehov (fast det är min egen tolkning). Ett annat problem är att det inte finns någon enhetlig vokabulär, så en sådan måste man hitta på.

Tanken är i alla fall att registrering ska bli en del av den normala ärenderutinen vad det lider.

JW

Tekniken utvecklas vidare

Som vanligt presenterades även årets tekniska nyheter på FFS-konferensen.

Insyn

Punktskrivare EmBraille bordsmaskin. Matar A4, ingår konverteringsprogram från word. Kostar ca 20.000, lätt att installera som vanlig skrivare. Skriver också bilder, bygger punkterna på gråskalan, ju mörkare desto högre.

Visiobook, 12"-skärm som kan vikas ihop. Batteritid 5-6 timmar. Förstorar, kan också användas som spegel eller kamera på avstånd. Bara en apparat behövs. 15"-skärm kommer

Pearl scanner kopplad till ocr openbook, läser upp, sparar scannad text och lägga ihop flera papper som ett dokument.

LVI

Magnilink voice, lättskött enligt LVI, uppläsning, inget annat. Man kan lägga till halvavanceerat läge för att höja volym eller pausa, eller ytterligare extrafunktioner. Vilket språk som helst fungerar.

Magnilink S har efter ett år fått kamera för avstånd, filminspelning och uppspelning av text med ett knapptryck. Går på datorns knappar och batteri. Luxos nya ledlampserie är mindre än den gamla

Slimlite LED kan ställas in på varmt och kallt ljus, med fyra styrkesteg
Inlight LED har färre steg men

en dimningsfunktion

LVI meddelar också att dom arrangerar kurser för förskrivare i Växjö och Sthlm.

ICAP

Read Easy Move är en läsmaskin som växlar språk automatiskt, 16 språk fast dom får lagras separat. Går att koppla till bildskärm för seende. Dokument kan sparas, eller man kan automatscanna, bokstavera etc.

Basic Braille är en enkel punktdisplay utan extraknappar, en ren läsrad för dator.

Braillant som ovan men lite krångligare; mer robust än gamla Braillant

Esys 12, liten 12-teckendisplay, kopplad till Iphone eller dator eller andra anteckningshjälpmedel

Labquest, en labutrustning för skolbruk som alla kan delta i. kopplar upp till dator och får uppläst. Lågt pris eftersom man

använder sånt som finns inom industrin (nedan).

Tactile view, bildutskrift i punktskrift. Ritprogram på dator, gör om bilden till punktskrift och bilddatabank.

Brain Port som gör att man känner rummet på tungan. Glasögon med kamera, varvid bilden omvandlas till punkter på skeden nedan. Optaconanvändare uppfattar hur det fungerar.

Multilens

Visiomio smycken för förstoring

ML Night Cover glasögon mot bländning vid t.ex. bilåkning
Biocover solglas för barn i blått, rött och svart

Provista

Max Detail clip att sätta på glasögon som man redan har. Dubbel förstoring.

Max TV som är riktad mot tv-avstånd

Visiolux lins ggr med två färgtemperaturer, lättvikt

Merlin Ultra CCTV med full hd-kamera och hög färgåtergivning

Portable Monitor batteridrift 10 timmar, skärm, kan driva kamera

Polarprint

Prodig kan lägga in bilder, ställa in före, som man vill ha texten, rad, kolumn, sida, i valfri färg. Kan också ta bild för att scanna. "Hjärnan" kan plockas ur och användas separat. Ser ut som smartphone och används som sådan (se även sid 30).

Victor Stream 2 daisyspelare m anteckningsmöjlighet med möjlighet att lägga i textfiler för uppläsning, radio, stor som mobiltelefon

After shockz M2, hörlurar som sitter på benet framför örat för att ha öronen fria. T.ex. för gps eller Victor Stream.

Alva Comfort, punktdisplay, USB bluetooth till punkt tangentbord. Lite förenklat och billigt

Braillex live: samma sak med navigeringslist som styr läsraden på skärmen

Braillex live + har också vanligt tangentbord

Optelec Clearview Speech, det nya är skärmen med pekskärm för ljud. Allt sköts med skärmen – förstoring, färg, tal etc.

Iris

Entimmestimer, äggklocka med taktill märkning. Stoppas på vanlig äggklocka som ett fordral

Talktech Mytime, talande fickur. Man trycker på den så säger den tiden.

Timglas Carina som läser upp

hur många minuter det är kvar,
fyra gånger – hel tid, tre fjärde-
dels osv.

I lite. Lampa med batteri som
ställs bredvid något som behö-
ver extra belysning
Markeringstejp för att göra
ledstråk är inne på nytt

Närmare beskrivning finns på
respektive webbplats.

Läs även om seminarierna
på [http://ffss.se/blog/ 2013/12/11/ffs-
synkonferens-2014/](http://ffss.se/blog/2013/12/11/ffs-synkonferens-2014/)

Årets FFS-are

Årets FFSare intervjuas av ordföranden med understöd av Catarina Hägg

Lena Söderberg är bara 51 år till ålder men i sinnet är hon en ung, intresserad och nyfiken person som vid sidan av sitt arbete inom Arbetsförmedlingen aktivt och med utmärkt kondition lagt ner dagar och veckor i ideellt arbete som ordförande för Föreningen för Synrehabilitering. Genom sitt positiva ledarskap och ständigt optimistiska tro på att “allt ordnar sig” och “ingenting är omöjligt” har Lena varit en bra förebild som FFS ordförande i många år. Hon har med sin sociala kompetens och spontana nyfikenhet skapat

ett stort kontaktnät i synvärlden och arbetat mycket för att FFS medlemmar ska komma ut i världen för att ta del av ny forskning och kunskap på konferenser och kurser liksom hon själv i sitt arbete har blickat utåt och flitigt tagit del av internationella idéer och metoder.

Vid sina internationella besök har hon på olika sätt själv delat med sig av Sveriges rehabiliteringsinsatser för personer med synnedsättning. Bland annat under en välbesökt föreläsning på världskonferensen i Montreal. Lena är också med i en metod-

grupp som arbetat fram metoder för synfunktionsutredningar inom Arbetsförmedlingen.

Lena är därför en självklar personlighet i vår bransch, någon man kan ringa till när man vill vet hur man ska få del av Arbetsförmedlingens tjänster och bidrag men framför allt vet hon att alltid vara positiv, intresserad och empatisk i kontakt med de vänner hon assisterar för att nå meningsfullhet i livet. Det gäller både kollegor och arbetsökande. Och alla vi som kallar oss hennes vänner.

Ny i styrelsen: Laila Immo

Jag heter Laila Immo och jag blev färdig specialpedagog syn för 11 år sedan och har sedan dess arbetat för Västerås stad Skolverksamheter. Där arbetar jag på en central enhet och mina arbetsuppgifter består framför allt av att ge råd och stöd till pedagoger/personal som möter elever som har en synnedsättning i sin verksamhet. Det är ett stimulerande och varierat arbete och mitt uppdrag sträcker sig från att barnet börjar på förskolan, genom grundskolan och upp till och med gymnasiet. Jag är intresserad av skolfrågor och hur jag på bästa sätt kan medverka till att göra skolan så likvärdig som möjligt för elever i behov av särskilt stöd. I mitt arbete ingår många pedagogiska frågor angående undervisning, material och hur tekniken kan kopplas ihop med undervisning-

en på ett bra sätt. Frågorna rör sig på både organisatorisk – och individuell nivå.

Min strävan är att alltid ha eleven i fokus i mitt arbete och lyssna på deras behov och det är eleverna som jag möter som lär mig mycket. Det är också stimulerande att se utveckling hos de pedagoger jag möter och hur de försöker sätta sig in i vilka konsekvenser en synnedsättning kan innebära och utifrån det anpassa undervisningen. Mitt arbete innebär även många utmaningar att försöka hänga med i allt som sker i dagens skola, båda när det gäller måluppfyllelse, men även med all ny teknik. Som ny i FFS styrelse ser jag fram emot att arbeta tillsammans med övriga med synrehabiliterande frågor och det jag kan bidra med är utifrån mina erfarenheter från förskola/skola.

Tillträdande Laila Immo

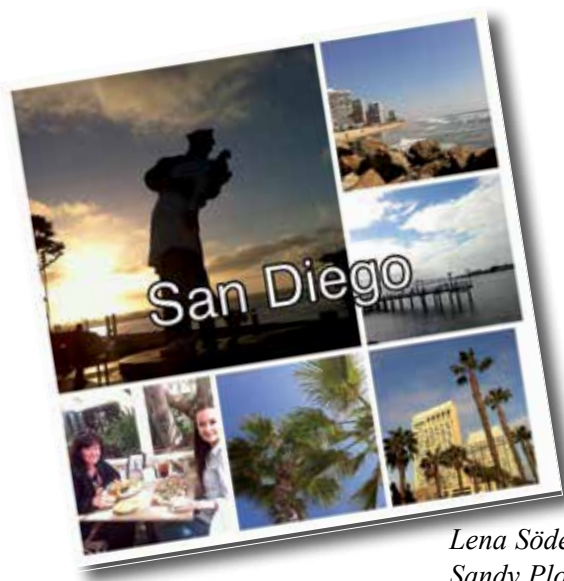
FFS' styrelse 2014-15:

Ordförande: Annika Södergren
Vice ordförande: Lisa Marklund
Kassör: Mia Karlsson
Sekreterare: Thomas Larsson
Ledamöter: Christer Bohdén, Anette Myrström och Ola Carlsson-Fredén.
Suppleanter: Leena Untinen och Laila Immo

Avgående Margret Grönkvist och Catarina Hägg

3D, HD – och Stevie Wonder

Lena Söderberg tillsammans med Sandy Plotin, Managing Director

I soliga San Diego hålls varje år en spännande konferens kring teknologi för personer med funktionsnedsättningar, CSUN.

Tack vare ett stipendium från Föreningen För Synrehabilitering (FFS) fick jag möjlighet att delta i detta viktiga och intressanta evenemang.

För 29 år sedan fick Dr Harry Murphy, före detta chef för Center on Disabilities California State Northridge University, tanken att ordna en konferens kring teknologi för personer med funktionsnedsättning. Det saknades ett forum för professionella, brukare och forskare att mötas för att utbyta kunskap och erfarenheter inom området

som då var nytt och hett. Behovet har kvarstått och CSUN har utvecklats till en av de största årliga konferenserna i världen för teknologi och hjälpmedel för personer med olika funktionsnedsättningar. En stor del av konferensens innehåll vänder sig till synområde.

Sandy Plotin, tillsammans med sin stab, har nu tagit över huvudansvaret för konferensen som i år hade mer än 5000 besökare! Det krävs ett år av noggranna förberedelser för genomförandet. Bara inom synområdet hölls 85 seminarier och här nedan presenteras ett urval av dessa.

Anpassade bilder

Det behövs ett samlat grepp för att möta behovet av taktila

och tillgängliga bilder i storstil. RNIB har tagit initiativ till en samlad bildbank som presenteras på webbsidan ”Load-2Learn”. Genom att katalogisera på ett smart sätt, blir de sökbara och lättare att använda inom olika områden. Det handlar om allt från kartor till schematiska bilder av människans hjärta. Medlemmarna i nätverket kan själva bidra med bilder som man sedan själv skriver ut. Bilderna som läggs in i databasen följer en utarbetad standard för hur en tillgänglig bild ska utformas, vilket garanterar kvalitén på dem. Det smarta är också att bilderna som kan laddas ner är redigerbara. Det gör att man kan förenkla en bild, använda endast en del av en bild osv innan man skriver ut den. Bilderna är fria

att använda för de som arbetar inom skolområdet i England och man planerar att öppna upp för en internationell publik inom kort. Läs mer på <http://load2learn.org.uk>.

3-D skrivare kommer stort

Vi är vana vid att skriva ut papper, men något som blir allt populärare är att skriva ut föremål i alla möjliga former och färger. Det finns flera olika modeller på marknaden i dag och priserna ligger på allt från några tusenlappar för de enklaste modellerna, till uppåt 20 000 kronor för de mest påkostade skrivarna. I första hand är det kvalitén på de utskrivna föremålen som skiljer de olika modellerna åt. Vi fick känna på föremål utskrivna på olika skrivare och visst kändes att det var skillnad i textur.

I USA går många arbetsgivare över till Google Apps for business som innehåller funktioner som är användbara i arbetslivet; dokument, kalkyl, presentation, delning mm. Via synkronisering i "molnet" ger det medarbetarna tillgång till sitt arbete var de än befinner sig, på Mac, PC, mobil enhet och på webben. Problemet är att skärmläsaren JAWS, som många använder, inte klarar denna miljö. Jag besökte en välbesökt session där representanter för Google fick stå till svars. Många var upprörda då de riskerade att förlora sina arbeten så länge problemet kvarstår. Google försäkrade att man för närvarande lade ner stora resurser på att lösa problemet. ChromeVox är en applika-

tion som kan användas men den fungerar inte fullt ut och har dessutom helt egna kortkommandon som man då måste lära sig. www.chromevox.com/

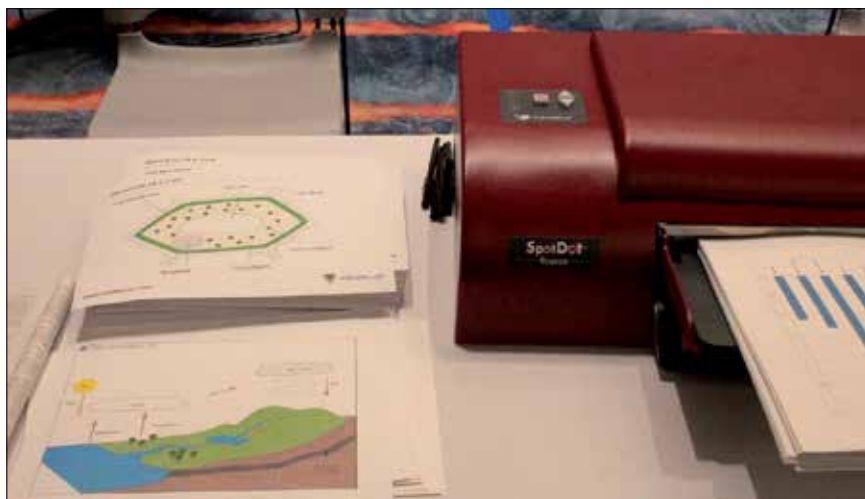
Många sessioner handlade om Apples produkter och hur dessa kan användas i det dagliga livet för den som har en synnedsättning. Apple satsar hårt för att göra sina produkter tillgängliga med enkelt intuitivt gränssnitt och inbyggd skärmläsare och förstoring. En pekskärm ger inte någon taktill feedback, men skärmuppläsningens programmet är tydligt och håller reda på hur man skall röra fingrarna och läser upp vad som hamnar under

Det finns en mängd olika skrivare som kan skriva ut taktila bilder. Här visar ViewPlus upp sina. Tek-niken som används möjliggör taktill grafik från vilket program som helst som har utskriftsmöjligheter. Det går att blanda punktskrift med tabeller och diagram, ClipArt-bilder, skannade bilder eller egna illustrationer. Det som syns på bildskärmen är det som kommer ut på punkt. Den grafiska upplösningen är mycket bra med möjlighet att automatiskt skapa olika höjd på punkterna beroende på färg och nyanser.

dem. Till iPad och iPhone finns en mängd bra program eller "appar" som de kallas, som kan underlätta många situationer i vardagen. Här hittar du tips på några applikationer för personer med synnedsättning <http://appadvice.com/applists/show/apps-for-the-visually-impaired>

Handhavande och användarutbildning

Det ligger många pedagogiska utmaningar i att lära ut hur man använder ny teknologi på ett funktionellt sätt. TrainingWare är ett amerikanskt företag som bland annat producerar utbildningsmaterial speciellt

Irie AT jobbar med taktil grafik

Prodigi

Guide

för pedagoger och utbildare inom synområdet. Deras nyaste produktion heter "Undervisning iPad" och fokuserar på att lära ut iPad med Voiceover till elever med synnedsättning. Det är den första delen i en planerad serie av utsläpp. Boken innehåller lektioner, övningar, frågesporter mm som ger stöd att genomföra en planerad utbildningsinsats som går att följa upp. Här finns ett smakprov [http://mydigitalapex.com/wordpress/wp-content/downloads/Teaching%20the%20iPad%20\(Teacher's%20edition%20Sample%20Lesson\).pdf](http://mydigitalapex.com/wordpress/wp-content/downloads/Teaching%20the%20iPad%20(Teacher's%20edition%20Sample%20Lesson).pdf). De säljer även annat utbildningsmaterial kolla mer på <http://mydigitalapex.com/>

Många känner säkert till att Queensland University of Technology har utvecklat ett skärmläsningssystem som är helt kostnadsfritt. Det läser texten på skärmen med en digital röst och kontrolleras genom att markören flyttas med muspekaren eller piltangenterna på tangentbordet. Skärmläsaren kan också konvertera text till punktskrift om användaren har en punktskriftsdisplay. Skärmläsaren kan laddas ned till en PC eller ett USB-minne. Det behöver inte installeras i en dator, utan via USB-minnet kan den användas i vilken PC som helst. Programmet kallas NVDA, NonVisual Desktop Access, och är översatt till mer än 20 språk – bland annat svenska. Programmet kan laddas ned från <http://www.nvaccess.org/>

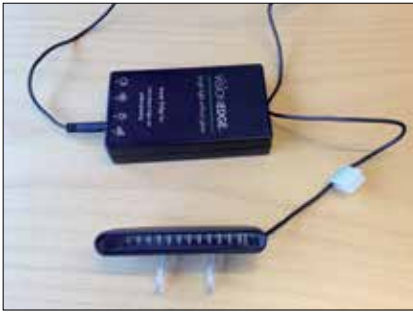
Vid University of Montreal har en undersökning kring hur

personer med grav synskada upplever behov av och tillgänglighet till teknisk support när det gäller deras hjälpmedel genomförts. I studien deltog 56 personer med grav synnedsättning. Studien genomfördes som en enkät och besvarades via nätet. Bland annat framkom att 50 av de 56 nyligen bytt operativsystem, 41 % angav att de hade svårt att klara av byte till nya versioner av programvaror och operativsystem utan stöd. Resultaten från studien förväntas öka förståelsen för de problem som kan uppstå och ligga till grund för förbättrad support.

CSUN är känt framförallt

för sitt stora utbud av synhjälpmedel. Här finns både mindre företag som säljer enstaka produkter till stora företag som har en mängd olika produkter att visa upp. Några intressanta produkter från utställningen är: Education Bot (E-bot) är ett förstoraendes system med inbyggd OCR funktion från HIMS som kan användas tillsammans med iPad via WiFi. Läs mer på <http://hims-inc.com/products/e-bot-ipad-compatible-portable-video-magnifier/>

Prodigi är det första HD förstoringssystem som består av både en stationär och en handhållen förstoringssystem. Systemet är lättanvänt; placera ett dokument tryck för att förstora och starta läsningen med förvalda inställningar. Läsplattan/kameran är enkel att ta loss och ta med. Prodigi kan oxå läsa upp texten med svenskt eller engelsk talsyntes för den som

Vision Edge från Jasper Ridge

önskar det (finns även andra språkversioner).

Vision Edge är en portabel belysning som ger en rektangulär ljusbild och kan sättas på glasögonen eller keps. Den finns med grönt eller vitt ljus. Har tagits fram särskilt för att underlätta läsning för personer med makuladegeneration.

Programmet Guide finns nu för läsplattor. Guide är en perfekt lösning för personer som vill kunna använda datorer men som saknar datorvana eller tycker att Windows och tillhörande program är för krångligt att hantera. Det har inbyggd förstoring och talsyntes.

Är webbsidan ”tillgänglig”?

Shawn Henry från W3C Web Accessibility Initiative visade att det inte är svårt att kolla om en webbsida är tillgänglig eller inte. Genom att gå igenom sidan och titta på olika punkter enligt guiden som finns på deras hemsida, kan man påpeka och föreslå enklare förändringar som gör stor skillnad. Det man kan börja titta på är:

- Page title
- Image text alternatives (“alt text”) (pictures, illustrations, charts, etc.)

W3C

- Text: Headings, Contrast ratio (“color contrast”), Resize Text
- Interaction: Keyboard access and visual focus, Forms, labels, and errors (including Search fields)
- General: Multimedia (video, audio) alternatives, Basic Structure Check

Läs mer om detta på <http://www.w3.org/WAI/eval/preliminary>

Stevie Wonder var där

Lyssna på hans tankar kring vikten av ny teknologi <http://www.nbcsandiego.com/news/local/Stevie-Wonder-International-Technology-and-Persons-with-Disabilities-Conference-251332011.html>

Informationstekniken har på kort tid vuxit in som en naturlig del i de flesta sammanhang och livsmiljöer. Vi befinner oss i en situation där framtidens vardagsteknik utvecklas snabbt. Ny hårdvara, ny mjukvara och ny infrastruktur utvecklas. För att personer med funktionsnedsättning ska kunna dra nytta av teknikens framsteg krävs aktuell kunskap hos oss professionella som arbetar inom området och regelverk som medger flexibilitet. Eftersom utvecklingen är

snabb och tekniklösningarna har karaktär av stor föränderlighet måste vi hänga med. Vi behöver kunskap om produkterna som finns på marknaden och hur de kan användas för att kompensera. Vi behöver metoder för utprovning för att kunna rekommendera och guida till bra lösningar och kunskap kring den pedagogiska biten - hur kan vi lära ut så att tekniken kan användas på ett funktionellt och effektivt sätt.

2-7 mars 2015 firar CSUN 30 år. Det går att följa händelser kring den kommande konferensen under året via Facebook, Google+, Twitter och www.csun.edu.

Extra spännande var det också att nås av nyheten att jag blivit utsedd till Årets FFS:are. På plats i San Diego kunde jag via Facetime ta emot utmärkelsen från årsmötet i Stockholm. Varmt tack – jag känner mig hedrad!

Lena Söderberg
Specialfunktion Syn
Arbetsförmedlingen | Syn Döv
Hörsel Nord

CVI och sponsrad rehab på Low Vision

Vision 2014 – The 11th International Conference on Low Vision Melbourne, Australien 31 mars – 3 april 2014

Tema: advancing research, upgrading practice, improving participation

Under 4 dagar i mars-april deltog jag i en internationell konferens, Vision 2014 i Australien. Efter en lång resa till andra sidan jordklotet möttes jag av ett varmt höstväder i Melbourne.

Konferensen hölls på en stor och modern konferensanläggning mitt i Melbourne. Det var ca 650 deltagare från 52 länder. Vi var 10 deltagare från Sverige och av dessa var det 4 som presenterade poster eller höll föredrag. Programmet var omfattande och innehöll gemensamma föredrag, valbara parallella föredrag, workshops, posterpresentationer och utställningar.

Det var ett antal år sedan jag var på en så här stor internationell konferens, närmare 15 år sedan. Man slås av att synhabiliteringen/rehabiliteringen fortfarande i många länder är näst intill obefintlig eller uppbyggt av ögonläkare, privata optiker eller organisationer. Här i Sverige och i Norden har vi ju ett väluppbyggt system med syncentraler etc. Ett land som vi kan

hämta mycket inspiration och idéer ifrån är Holland.

När den officiella invigningen var avklarad hölls ett inledningsföredrag av David Green från USA. Han är en affärsman som samarbetar med olika företag; en social entreprenör. Han pratade om en empatisk kapitalism och hur man kan finansiera ögonsjukvården/synrehabiliteringen främst i utvecklingsländerna. Han menade på att gratis är det lägsta priset. Man tittar på landets kapacitet, hur mycket tjänares befolkningen och sedan får personerna betala utifrån detta. På många ställen i världen får man betala för en ögonoperation. Exempelvis i Indien har man haft ett samarbete med Lions där man bekostar personal som gör ögonundersökningar och operationer. Dessa är gratis för patienterna. Han har även startat olika Ögonfonder, där företag (även svenska företag) är med och sponsrar. Det är bra att få perspektiv på sin egen tillvaro med bra sjukvård och möjligheter till rehabilitering!

Under förmiddagen första dagen fick vi också möjlighet att under 1 timmes paneldiskussion höra personer i olika åldrar med synnedläggning berätta om vad det innebär för dem att leva med en synnedläggning. Alltid lika värdefullt att höra olika perso-

ners erfarenheter och synpunkter.

Eftermiddagen handlade bl a om att gå från ingen syn till synnedläggning, genom att använda nya behandlingsmetoder och teknik. Som genterapi, implantat i olika delar av synsystemet mm.

En talare som det alltid är roligt och inspirerande att lyssna på är Professor Gordon Dutton från Skottland. Han höll dels i ett gemensamt föredrag samt flera valbara föredrag. Vi i Sverige känner väl till honom och använder gärna hans material i olika sammanhang. Han pratade om neurologiska orsaker till synnedläggning och CVI. 50 % av alla barn har en synnedläggning p g a CVI. Han delade grovt in hjärnan i tre delar; fram, mitten och bak. Utifrån denna indelning fick han fram tre grupper med CVI. Barn som drabbas av skador i alla tre delar får en synnedläggning i kombination med en flerfunktionsnedläggning (MDVI). Drabbas man av skador i mitten och bak, får man CVI och en CP-skada. Om skadan slutligen sitter enbart i bakre delen av hjärnan får man CVI. 3 kännetecken som Gordon menade var utslagsgivande för CVI problematik var; svårigheter att gå ner i trappor, svårt att se små saker i snabb rörelse samt svårigheter att se något som utpekas

*T.v: Synpedagog Ingrid Axelsson
T.h: Jonathan Jackson från
Australien som var med och höll i
konferensen, synpedagog Helena
Olivik och synpedagog Maria
Bergh*

på långt håll.

Gordon Dutton var också moderator vid ett antal valbara föredrag som handlade om CVI. Där pratade Dr Hilde De Coninck från Belgien om hur de arbetar med bedömning av barn med CVI. Man gör en neurologisk undersökning, en neuropsykologisk undersökning, en utvecklingsbedömning, en ögonläkarundersökning samt att man använder sig av frågeformulär till föräldrar och personal kring barnet. Man har sett att CVI och en CP-skada har en stark sammankoppling.

Dr Sylvie Chokran från Frankrike pratade om CVI och om att sätta rätt diagnos. Barn med CVI har ofta en försenad tal- och språkutveckling. CVI kan ofta förväxlas med diagnoser som exempelvis dyslexi, autism, ADHD, utvecklingsstörning, dyspraxi, dyskalkyli och inlärningssvårigheter.

Neuropsykolog Irmgard Bals från Bartimeus i Holland talade om utredningar för barn med CVI. Man arbetar i tvärprofes-

sionella team och gör oftalmologiska och ortoptiska bedömningar, utvecklingsbedömning, synfunktionsutredning, CVI screening, ögonrörelsemätningar, frågeformulär.

Synpedagog Helena Olivik från Syncentralen Skåne berättade om kikarträning för barn med synnedsättning. De anordnar grupper för barn i åldern 6-9 år med 6-7 deltagare. Syftet är att barnen ska träffa varandra och att de ska lära sig grunderna i att använda kikaren och att det ska bli en del i det vardagliga livet. Man träffas varannan vecka och träffarna innehåller bl a att man vistas på kända och okända platser, utom- och inomhus, på lekplatser, att man får möjlighet att presentera sig själv och sin syn. Man har sett positiva resultat och man avslutar gruppaktiviteten med att alla barn får varsitt diplom. Helena konstaterar att tidig implementering av kikare är viktigt.

Synpedagog Ingrid Axelsson och Synpedagog Maria Bergh, båda från Syncentralen Stock-

holm hade varsin välbesökt poster. Ingrids handlade om synträning för personer med synfältsdefekter efter hjärnskada. Marias poster beskrev kikarträningsgrupper för barn med synnedsättning.

Professor Helen Petrie från Human Computer Interaction in the Department of Computer Science at the University of York i England höll ett intressant föredrag om teknologi för personer med synnedsättning. Hon menade på att ny teknologi skapas i första hand av vita män för vita män. Reklam för vissa synhjälpmedel/tekniska hjälpmedel visar en ung man som använder hjälpmedlet. Hur ska man föra över det till målgruppen som till största delen är en äldre befolkning. Hon påtalade att det fortfarande är svårt för personer med synnedsättning, dyslexi m fl att använda webbsidor. Webbutvecklare måste ha mer kunskap i hur de ska utforma webbsidor för att de ska bli tillgängliga.

Vision Australia som var med som arrangör av konferensen berättade om en form av bibliotek; Felix. Det vänder sig barn i åldern 6 år och yngre med en grav synnedsättning. Familjen får hem en liten väska som innehåller böcker på punktskrift/svartskrift, taktilt material och även möjligheter att lyssna på ljudband. Väskorna skickas ut gratis via vanlig postgång. Även förskolor har möjlighet att låna dessa väskor.

Under den avslutade dagen talade Professor Jill Keeffe från Centre for Eye Research Australias (CERA) Population Health Unit om ögonsjukvården och synrehabiliteringen i världen. Man hade samlat in data från 187 länder. Asien, Afrika och

Sydamerika har lägst tillgång på synrehabilitering. Hela 80 % av alla länder som ingick i studien hade ytterst lite tillgång till synrehabilitering. Blindhet orsakad av cataract är fortfarande en stor orsak främst i u-länder, men man ser ändå en viss minskning då fler har fått tillgång till behandling. Befolkningen ökar i världen och fler blir äldre och lever längre.

Själv höll jag ett kort föredrag om synrehabiliteringen i Skandinavien. Detta var under en programpunkt som beskrev synrehabiliteringen i världen och där det var talare från Australien, Afrika, England, Holland, USA, Japan, Indien m fl länder. Detta var ett axplock från

konferensdagarna. De innehöll så mycket mer; föreläsningar, posters, tillfälle att träffa nya kollegor. Den ger perspektiv på arbetet vi gör här i Sverige och hur väl vår synrehabilitering/habilitering ändå fungerar i jämförelse med många andra länder.

Nästa gång kommer konferensen att hållas i Haag i Holland, 25-29 juni 2017. Mer information: www.vision2017.org. Passa på att besöka en internationell konferens och ta del av vad världen och Holland har att erbjuda i form av nya kunskaper och idéer.

Annika Södergren
Synpedagog
Resurscenter Syn Örebro

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) arbetar för att barn, unga och vuxna oavsett funktionsförmåga ska få förutsättningar att nå målen för sin utbildning. Det gör vi genom specialpedagogiskt stöd, undervisning i specialskolor, tillgängliga läromedel och statsbidrag. Den kompetens vi erbjuder kompletterar kommunernas och skolornas egna resurser. Myndigheten har cirka 1 160 anställda och har verksamhet i hela landet. Läs mer på vår webbplats www.spsm.se

Vi söker

Projektledare till vårt kontor i Stockholm

Vill du läsa mer om befattningen, besök vår webbplats, www.spsm.se

Sista ansökningsdag är den 26 juni 2014.

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Eva Lindstedt var en föregångskvinna

Ögonläkaren, Docent Eva Lindstedt har avlidit i en ålder av nästan 88 år.

Eva Lindstedt var en varm personlighet med smittande skratt.

Eva är ett begrepp inom svensk synrehabilitering. När hon nu lämnat oss och sina nära, blir hon en legend.

1969 skrev hon sin avhandling "Causes of Blindness in Sweden". Det blev startpunkt för svensk synrehabiliterings förändringsarbete. I Skåne fanns Bo Bengtsson, Bengt Nordberg och Krister Inde och i Uppsala Eva Lindstedt, Sigvard Gertz och Örjan Bäckman. Det var de första synteamen med ögonläkare, optiker och synpedagog. Kunskaper om synnedsättning och dess orsaker som Eva beskrivit förenades med optik och metoder för att träna upp synresster. Det fanns amerikanska och

danska förebilder, men framför allt ett samarbete mellan teamen. Begreppet "Optisk rehabilitering och synträning" föddes.

Det behövdes mer än två team i landet. Regionalt utvecklade Syncentraler, var en av Evas förverkligade visioner. Svensk synrehabilitering med ca 500 medarbetare inom lands- ting, folkhögskola, skolvärld och arbetsförmedling kan tacka Eva Lindstedt för oftalmologisk kompetens, som gav underlag för teknik, optik och pedagogik. Eva var också med i den grupp som fick i uppgift att utveckla yrkesrehabilitering för personer med synnedsättning.

Men en ny uppgift väntade: Tomtebodaskolan för blinda barn. Där bildades ett team för utredning av barn med synproblem från hela landet i Evas förvissning om att merparten av

barnen hade användbara synresster och inte bara var hänvisade till punktskrift.

När utbildning av synpedagoger startade vid Lärarhögskolan i Stockholm 1976, blev Eva Lindstedt självklar föreläsare under många år.

Eva gav ut sina memoarer i begränsad upplaga. Där beskrivs inget liv på rosor. Vi som arbetade med Eva märkte bara hennes okuvliga vilja att göra rätt saker utan prestige och förutfattade meningar. Hon var något så unikt som en ögonläkare med socialt och personligt intresse för hela människan. Eva hade en humanistisk helhetssyn och en varm medkänsla. Både professionellt och personligt. Hon är en legend, inget annat.

Tack Eva!

**Örjan Bäckman
Krister Inde**

SPSM informerar om föräldrautbildning

Specialpedagogiska skolmyndighetens Resurscenter syn erbjuder kurs för dig som är förälder till ett barn med synnedsättning i åldern 0–5 år. Barnet med synnedsättning medföljer under kursdagarna. Boende ordnas på kursorten.

Alla kurser är kostnadsfria och full ersättning utgår för resekostnader. Du betalar en mindre avgift för mat och logi.

För ytterligare information och intresseanmälan till kurs hösten 2014 eller våren 2015 kontakta kurator Annica Winberg via e-post: annica.winberg@spsm.se.

Kalendern

2014

AER International Conference 2014

Moving into the future
30 juli –3 augusti 2014 San Antonio, US
www.aerbvi.org

Satellite Conference IFLA's WLIC 2014 eBooks for everyone!

22-23 augusti, Sorbonne, Paris,
<http://ifla-lpd2014.brailletet.org>

15th European Rehabilitation and Cultural Week of the Deafblinds

25-31 augusti, Visegrád, Ungern
www.deafblindinternational.org

IKT-Messe og konference

2-3 september, Nyborg, Danmark
www.ibos.dk/konferencer/ikt-messe-konference-2014

3 Nordiske konference om Lys og Svagsynede

15-17 september, Aalborg,
<http://www.ibos.dk/omibos/kalender/visning/artiklen/nordlys-nordisk-konference-om-lys-og-svagsynede.html>

LVI-dagarna

18-19 september, Växjö
"Från diagnos till behandling".
www.lvi.se/LVI-dagarna2014

Svensk Syn

23 september - 9 oktober
Umeå 23 sept
Stockholm 25 sept
Falun/Borlänge 30 sept
Jönköping 2 okt
Göteborg 7 okt
Malmö 9 okt
www.svensksyn.se

EVER 2014 congress

"Science for sight"
1-4 oktober, Nice
www.ever.be/news.php

Closing the Gap Conference

15-17 oktober. Minneapolis
www.closingthegap.com/conference

The 5th European Conference on Psychology and Visual Impairment

20-21/11 2014, Bratislava
<http://www.unss.sk/ecpvi/>

2015

BETT Show i London

14-17 januari, London
www.bettshow.com

ICEVI Europe, ICEAP-VI-2015

International Conference on Enabling Access for Persons with Visual Impairment
12-14/2 2015, Athen
<http://access.uoa.gr/ICEAP-VI-2015/index.html>

8:e Nordiske kongress i synspedagogikk

"Synspedagogikk i helhetlig rehabilitering og habiliteringsarbeid"
5-7 Maj, 2015, Tønsberg, Norge
www.syndanmark.dk/nordisk_kongres/

SightCity

20-22 maj, Frankfurt am Main
"Den största fackmässan med hjälpmedel i Tyskland"
www.sightcity.net

IMC15

15th International Mobility Conference

6-9 juli, Montreal
<http://imc15.com/en/>